

Дудник О.В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПРОСВІТЯНСЬКИЙ РУХ У ПІВДЕННИХ ПОВІТАХ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ЗА ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Події Української революції 1917–1921 рр. сприяли заснуванню просвітницьких організацій, які своїм основним завданням вбачали надання різної допомоги населенню на ниві культурно-освітніх справ. У статті досліджено процес утворення товариств «Просвіта», їхню кількість в південних повітах Київської губернії – Уманському, Звенигородському, Липовецькому, Таращанському, Сквирському. В історичній долі України південні землі Київщини виступали колискою формування українського національно-визвольного руху. З огляду на вагомість реалізованих проєктів, у статті увага присвячена добі Центральної Ради.

Базуючись на архівних документах та матеріалах періодики, з'ясовано, що організаційні заходи з відродження просвітницького руху на півдні Київської губернії були започатковані відразу після зміни політичного режиму. Головну увагу «Просвіта» краю приділяла праці в українських селах. У публікації встановлено, що просвітницькі організації у регіоні почали виникати завдяки народній ініціативі, передусім проявам організаційних зусиль національно налаштованої місцевої інтелігенції (вчителі, службовці) та сільської молоді. Практичну допомогу в розгортанні просвітнянського руху надавали відомі громадські діячі. Особливо активізувалася культурно-освітня робота просвітницьких товариств у губернії після проголошення І Універсалу Центральної Ради і Всеукраїнського з'їзду товариств (червень 1917 р.). Встановлено, що в більшості сіл південних повітів Київської губернії «Просвіти» виступали єдиними структурами, які проводили активну роботу серед населення; їхня діяльність фокусувалася в культурній та освітній площині. Одним із головних завдань, які стояли перед просвітянами, було відкриття власних книгозбірень або бібліотек-читалень, придбання літератури й періодичних видань, організація курсів українознавства, поширення освітніх знань серед населення, тобто все те, що могло сприяти пробудженню національної свідомості українців краю та їх об'єднанню. Фінансова допомога просвітянам краю надавалася органами місцевої влади, самоврядування, окремими громадянами.

Ключові слова: «Просвіта», південні повіти, Київська губернія, культурно-освітня політика, Центральна Рада.

Постановка проблеми. Революційні події 1917–1921 рр. сприяли суттєвим національно-демократичним перетворенням у різних сферах суспільного та культурно-освітнього життя України. Важливою частиною суспільного життя українців у добу Української революції була діяльність культурно-просвітніх самоврядних організацій. Своєрідним центром національно-культурного відродження в добу Української Центральної Ради стала культурно-просвітницька благодійна організація «Просвіта».

Повноцінне духовне відродження народу не можна уявити без вивчення історії окремих регіонів, міст і сіл. Реконструкція національно-демократичних перетворень у революційну добу вимагає активізації регіональних досліджень в українській історії. Тому зростає потреба звернутися до досвіду організації і діяльності просвітнянського руху в Київській губернії, зокрема

в її південних повітах. Адже цей досвід має для сучасної України не лише наукове, але й практичне значення. Врахування уроків минулого, засвоєння всього цінного й повчального має важливе значення для сучасного державотворення, утвердження демократичних принципів розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Факти про діяльність «Просвіти», їхню роль у становленні культурно-освітнього сегменту української державності в добу національно-визвольних рухів 1917–1921 рр. нами знайдено в працях і спогадах безпосередніх учасників революційних подій (В. Винниченка, Д. Дорошенка та інших) [1]. Певне значення для аналізу діяльності «Просвіти» в революційний час мають синтетичні роботи В. Верстюка [2], Я. Грицака [3], О. Реєнта [4], В. Сарбея [5] та інших. Дослідженню вказаної проблематики частково присвячені праці

сучасних вітчизняних дослідників С. Фарини [6], О. Германа [7], Л. Кравчука [8], Т. Осташко [9] та інших. Зазначені науковці в своїх роботах відводять вагоме місце ролі просвітницьких осередків у національно-демократичних перетвореннях українського народу, аналізують процес утворення «Просвіти» в різних регіонах держави, розкривають форми й методи культурно-освітньої праці просвітян.

Одним з напрямків подальших досліджень може бути заглиблення аналізу просвітянського руху на первинний, локальний рівень його діяльності. Діяльність товариств «Просвіти» на території Київської губернії після Лютневої революції 1917 року донині лишається однією з малодосліджених сторінок історії українського національно-культурного руху.

Постановка завдання. Мета дослідження – аналіз розвитку просвітницького руху в південних повітах Київської губернії у період Центральної Ради з використанням архівних документів і матеріалів періодики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Паралельно з розгортанням Української революції набирало сили національно-культурне відродження українського народу. Найбільшого впливу на державотворчі процеси в гуманітарній сфері товариство «Просвіта» досягло в початковий період революції, який уособлювався із структурами та діяльністю Української Центральної Ради. За часів існування Центральної Ради в південних повітах Київської губернії відновлювалися та створювалися осередки «Просвіти», які мали суттєвий вплив на розвиток національної освіти й культури в регіоні.

Повіти південної Київщини (Уманський, Черкаський, Звенигородський, Сквирський, Таращанський, Липовецький) за чисельністю населення, ремісничим і сільськогосподарським виробництвом, торгівлею займали одне із провідних місць у Київській губернії. Населення шести південних повітів становило третину всіх мешканців Київської губернії. В історичній долі України південні землі Київщини виступали коліскою формування українського національно-визвольного руху.

8 березня 1917 р. у відозві Товариства українських поступовців «До українського громадянства» був заклик: «Відживляйте і засновуйте «Просвіту» й інші товариства, бо в них осередок культурної праці та початок організації наших сил» [10, с. 5].

На півдні Київської губернії осередки «Просвіти» закладаються вже в квітні 1917 року.

Головну увагу «Просвіти» приділяли праці в українських селах. Це було дуже важливо задля відродження національної справи, оскільки в соціальній структурі українського суспільства селянство становило виняткову більшість. Тому стояло завданням залучити широкий загал сільського населення до вирішення проблем національно-визвольної боротьби. На думку В. Лозового, основною організаційною формою залучення селянства до участі в державотворчому процесі мали стати товариства «Просвіта» [11, с. 3].

У квітні 1917 р. розпочала свою діяльність «Просвіта» в селі Ягубець Уманського повіту. Голова товариства Юстим Велічко передусім звернувся до молоді, яка закінчила або ж навчалася у двокласній школі із розповіддю про завдання «Просвіти». Молодь села згодилася брати участь у діяльності просвітницької організації. Записалися до складу «Просвіти» й літні люди. Було зібрано понад 200 книг, які зберігалися у громадській хаті, виписали газети «Нова Рада», «Народна воля», «Вільна Україна» та інші. В роботі товариства брали участь 173 його члени. Вони збиралися вечорами у громадській хаті, читали газети, дискутували з політичних питань. Для неписьменного дорослого населення влаштовано вечірні курси, на яких вчили писати і читати [12, арк. 3].

Найбільше активізувалася культурно-освітня робота просвітницьких товариств після Всеукраїнського з'їзду товариств (червень 1917 р.), який висунув перед місцевими організаціями завдання – прискорити створення бібліотек, клубів, читалень, надавати всебічну допомогу в організації українських початкових шкіл для дітей, курсів ліквідації неписьменності для дорослих та підвищення освітнього рівня військовослужбовців [13, с. 2]. На засіданні п'ятої сесії Центральної Ради 20 червня 1917 року делегат від Уманщини Олександр Ільченко повідомляв: «Після відчитання Універсалу на вірність ЦУР присягнули полк, народ і духовенство... Свідомість серед народу шириться. Число «Просвіт» росте» [14, с. 2].

Завдяки народній ініціативі просвітницькі організації почали виникати у всій губернії. Періодичні видання того часу є досить інформативним джерелом щодо розгортання просвітянського руху на місцях. Зокрема, газета «Нова рада» оперативно подавала відомості про створення й активну роботу осередків «Просвіти» в південних повітах Київської губернії. З цього джерела нами одержані відомості про заснування «Просвіти» протягом червня-вересня 1917 р. в південних повітах

Київщини: в Уманському повіті засновані просвітнянські осередки в селах Дмитрушки, Молодецьке [15, с. 3], Юрполе, Папужинці, Беринка, Лашева, та Кам'яне [16, с. 3], Соколовка [17, с. 4], Покотилове [18, с. 3], містечку Тальне (очолив місцевий вчитель І. Галай) [19, с. 3]; у Таращанському повіті – в селах Ківшовата (голова – вчитель Малюк) [20, с. 2], Погреби, Тихому Хуторі [15, с. 3]; у Сквирському – Топори [17, с. 4], Городище-Пустоварово, Пертівці [18, с. 3]; у Липовецькому – Монастирище і Завалля (голова – помічник начальника поштово-телеграфної контори Я. Лисинчук) [21, с. 3].

У липневому номері газети «Нова рада» повідомлялося: «В селі Павловці Уманського повіту на Київщині в земській школі засновано товариство «Просвіта». За два дні записалося 70 членів, які внесли 30 карбованців грошей. На ці гроші виписано «Вільну Україну», накуплено найпотрібніших книжок. До «Просвіти» записалися тільки молоді сили, котрі з великою охотою приступили до праці... Запис членів з кожним днем збільшується» [22, с. 2].

Велику організаційну роботу в справі заснування просвітницького осередку проявили мешканці с. Городище-Пустоварово Сквирського повіту. В перший день заснування «Просвіти» записалося більше 30 селян і відразу заплатили членські внески. Київський часопис «Нова рада» відмічав: «Хоча місячна плата установлена 50 коп., але люде внесли за першій місяць по карбованцю. Вирішили передплачувати для «Просвіти» дві газети: «Нову Раду» і «Робітничу газету». Зважаючи на те, що велика більшість наших селян не грамотії, постановлено читати щодня ввечері по годині в голос газети. Голова Луговий подарував для «Просвіти» портрет Т. Г. Шевченка» [22, с. 4].

У вересні 1917 р. приступила до праці культурно-освітня організація с. Гусакове Звенигородського повіту. До осередку записалося 120 членів. Головою ради обрали М. Михайловського. Згідно зі статутом почесними членами місцевого осередку були обрані 7 осіб, серед них професор М. Грушевський, волосний комісар Н. Смоктій, художник-скульптор В. Іщенко. Інформація про цю подію надійшла до «Нової Ради» [23, с. 3].

У вересні 1917 року в Київській губернії вже діяло 222 осередки, з них 69 – в Уманському, 25 – в Сквирському, 9 – в Липовецькому, 15 – в Черкаському, 11 – в Таращанському повітах. Просвітницьку діяльність у повітах проводили також інструктори губернського інформаційного бюро. В Київській губернії працювало 54 інструктори,

з них 10 – в Уманському, 9 – в Таращанському, 6 – в Липовецькому, 2 – в Сквирському повітах. Інструктори поширювали літературу серед населення, організовували мітинги та лекції [28, с. 2].

1 жовтня 1917 року в приміщенні політичного клубу м. Умані відбулись установчі збори членів товариства «Просвіта». Учасники зборів заслухали й обговорили доповідь про основні завдання, схвалили статут та обрали раду товариства. До правління товариства ввійшли М. Крамаренко, З. Краковецький, В. Шпігель, Ю. Дуброва, В. Цешковський, М. Піснячевський, О. Мушинський. Головою ради обрали Ф. Ловецького, писарем – С. Іваненка, скарбником – К. Малюшевича. Метою своєї діяльності просвітяни Уманщини визначили заснування в місті, селах і містечках повіту українських книгозбірень, проведення українізації місцевих шкіл, улаштування для населення вистав, музичних і літературних вечорів, лекцій, дитячих ранків, тобто всього того, що могло би сприяти пробудженню національної свідомості українців Уманського краю та їхньому об'єднанню. До складу товариства ввійшли 64 члени. Уманська «Просвіта» проводила культурно-просвітницьку роботу серед козаків Маньківки й Канева, влаштовуючи їм лекції і вистави [24, арк. 62]. Товариство проявляло турботу про поширення освітніх знань серед населення. З цією метою організовувалися курси для дорослих, які працювали в приміщенні чоловічої гімназії. До проведення занять залучалися вчителі середніх шкіл міста, які читали лекції та проводили практичні заняття, що охоплювали спектр знань із української мови й граматики, української історії, економічної географії України.

В ті ж самі дні урочисто відкрито товариство «Просвіта» в селі Верхнячка Уманського повіту. Дали згоду працювати в ньому 30 осіб. У перший день в селі Ладижинка до «Просвіти» записалися 41 особа, зібрано 91 крб. 96 коп. членських внесків. На ці гроші вирішено передплатити газети та придбати українські книжки. За домовленістю бібліотека й читальня розмістилися в місцевій земській школі.

Активним членом просвітнянської родини Уманщини був В. Дурдуківський – відомий педагог, громадський діяч, один із засновників київської «Просвіти». Володимир Федорович народився в с. Пединівці на Уманщині, в сім'ї священика. Після Української революції він став директором Першої української гімназії ім. Т. Шевченка у Києві. В. Дурдуківський підтримував зв'язки з Уманщиною, з її громадськими діячами. Він надавав

практичну допомогу в становленні «Просвіти» в Умані, надсилав навчальну літературу для учнів та вчителів шкіл повіту.

15 жовтня 1917 року відбувся перший з'їзд «Просвіти» Сквирщини, на якому було прийнято рішення про заснування Сквирської повітової організації «Просвіти» і при ній - книгарні. В листопаді з'їзд представників «Просвіти» Сквирського повіту прийняв рішення об'єднати всі товариства у «Повітову Спілку «Просвіт» [25, с. 3].

У селі Черепина Таращанського повіту засновано читальню «Просвіти» імені Т. Шевченка. Вона стала зародком національного відродження в повіті. На адресу читальні виписано газети «Нова Рада», «Народна воля», «Вільна Україна». Поряд з цим закуплено 200 книг українською мовою, які читали письменно, а неграмотні «радо прислуховуються читанню на українській мові». Книжки та газети просвітяни виписували на членські внески [26, с. 4].

У м. Липовець «Просвіта» об'єднала понад 200 активістів, товариство придбало власне приміщення, в якому проводилися лекції, читання газет, у бібліотеці нараховувалося біля 400 книжок [27, арк. 9]. Місцеві просвітяни об'єдналися в гурток «Самоосвіта», де «студіюють українську мову та історію, а також розглядають політичні питання». Члени липовецької «Просвіти» видавали часопис «Народне життя», який висвітлював міське життя, інформував населення про перебіг політичних подій в Україні та за її межами й виходив двічі на тиждень. У листопаді 1917 р. Липовецьким товариством «Просвіта» був заснований національно-історичний музей [25, с. 3].

У доповіді про діяльність Інформаційного бюро при Київській губернській земській управі від 3 вересня 1917 р. зазначалося: «...більш продуктивними виявили себе Селянські Спілки вже через те хоча б, що вони об'єднують в собі культурно-просвітний, політичний та професійний елементи, та через те, що в них гуртуються кращі сили села. Просвіти зате виявляють свою діяльність більше всього через свій драматичний відділ і виставами приносять велику допомогу поширенню національної ідеї. У Просвітах гуртуються здебільшого багаті селяни і між ними збувають люде, котрі ще недавно були у «Союзі руського народу». Ці люди часто гальмують роботу Просвіт. Взагалі діяльність Просвіт і Спілок найбільш продуктивна буває там, де на чолі їх стоять інтелігентні сили. На Київщині розповсюдило Бюро протягом серпня 196.636 українських книжок. Цікаво, що тепер зменшився попит на полі-

тично-агітаційні брошури, проте дуже збільшився попит на шкільні підручники, граматики, популярно-наукові та історичні книжечки» [28, с. 2].

Вагомим значення товариства «Просвіта» надавали бібліотечній та видавничій справам. Практично кожен осередок у повітах Київської губернії долучався до організації власних книгозбірень та відкриття при них читалень.

Ефективній просвітницькій праці не вистачало фінансового ресурсу. У 1917–1918 рр. «Просвіти» могли покладатися здебільшого на моральну підтримку держави, оскільки через важкий фінансовий стан, проблеми з державотворенням вона не могла надати їм суттєвої грошової допомоги у здійсненні культурно-освітньої роботи. Утримувалися просвітянські структури за рахунок кооперативних спілок, добровільних пожертв та членських внесків, розміри яких встановлювали самі просвітяни. На шпальтах тогочасних газет можна відшукати приклади такої допомоги. Зокрема, «Нова рада» інформувала, що громада і службовці місцевої економії села Шукайвода Уманського повіту на сільському сході постановили заснувати «Просвіту» і бібліотеку. Управитель економії Дамаскин пожертвував на книгозбірню 50 крб., бухгалтер – 5 крб., селяни – по 1 крб. Той же управитель пообіцяв на потреби «Просвіти» витратити з власних прибутків ще 200 крб. і підтримати ініціативу місцевої вчительки Колосовської щодо створення у селі дитячих ясел «Захоронок» [29, с. 2]. Сільський схід села Бабанки цього ж повіту прийняв рішення щодо виділення для роботи місцевого просвітянського осередку 100 крб. Згідно з фінансовим планом Таращанські повітові народні збори на початку 1918 р. на діяльність «Просвіти» асигнували 40 тис. крб., на утримання 150 книгарень – 15 тис. крб.; планувалося відкрити упродовж року в 144-х селах повіту хати-читальні [30, арк. 84, 85].

Одним із завдань просвітянських осередків була організація театральної справи. При товариствах утворювалися драматичні гуртки, куди входила місцева інтелігенція та ініціативні селяни; саме вони й репрезентували театральну справу в «Просвітах». В селі Соколівка Уманського повіту просвітяни організували драматичний гурток, який ставив вистави «Москаль-чарівник», «Бувальщина», «Наталка Полтавка» [31, с. 2]. Просвітяни містечка Тальне за демонстрацію вистави «Батраки» виручили 232 крб. Прибуток використали для поповнення книгозбірні для односельців. В с. Топори Сквирського повіту місцева інтелігенція (вчителі, учні, бувші офіцери) організували

постановку двох спектаклів «Нахмарило» і «Мартин Боруля». Кошти, виручені від продажу квитків (726 крб.), організатори передали на потреби «Просвіти» [19, с. 3].

Просвітяни зазвичай очолювали шевченківський рух в Україні. «Просвіти» Київщини у справі піднесення національної свідомості українського народу велику увагу приділяли постаті Т. Шевченка. Центром шевченківського руху на півдні Київської губернії був Звенигородський повіт. Наприклад, 25 лютого 1918 р. Звенигородська «Просвіта» в приміщенні комерційної школи влаштувала концерт-реквієм, присвячений 57 річниці смерті Т.Г. Шевченка. Зароблені гроші (1063 крб. 12 коп.) організатори заходу передали на потреби місцевої «Просвіти» [32, с. 4].

На діяльність товариств значною мірою впливали місцеві умови. «Просвіти» влаштовували

різні заходи, щоб збільшити свій бюджет і витрачали кошти лише за потреби.

Висновки. Отже, в період існування Центральної Ради осередки товариства «Просвіта» в Київській губернії стали вагомим чинником впровадження на місцях культурно-освітньої політики держави. Виникнення та поширення «Просвіт» у цей час свідчило про прагнення української інтелігенції до поширення знань серед населення, до пізнання своєї історії, до використання своєї мови. Вперше за сторіччя українська культура вийшла з підпілля, українська мова залунала на лекціях, зборах; почали виходити українські книги та газети; були засновані національні школи й дитсадки. У цих проявах зростання національної культури та національної самосвідомості значною є заслуга «Просвіти» півдня Київщини.

Список літератури:

1. Винниченко В. Відродження нації. Репринт. відтвор. вид. 1920 р. : у 3 ч. К. : Вид-во політ. л-ри України, 1990. Ч. III. 542 с; Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920 роки) Київ : Темпора, 2007. 632 с.
2. Верстюк В., Горобець В., Толочко О. Україна і Росія в історичній ретроспективі. Українські проекти в Російській імперії. Київ, 2004. 504 с.
3. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації у XIX–XX статтях. Київ : Генеза, 1996. 358 с.
4. Реєнт О. Україна в імперську добу (XIX – початок XX ст.). Київ, 2003. 338 с.
5. Сарбей В. Національне відродження України. Київ, 1999. 335 с.
6. Фарина С. Я. Роль «Просвіт» в українському національно-культурному русі на початку XX століття.: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Кременчук, 1993. 233 с.
7. Герман О. М. Діяльність товариства «Просвіта» на Поділлі наприкінці XIX і в першій половині XX століття: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Чернівці, 1995. 228 с.
8. Кравчук Л. В. Культуро-творча діяльність та просвітницький рух в період Української державності 1917–1920 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Чернівці, 1996. 23 с.
9. Осташко, Т. Товариство «Просвіта» – осередки українського національно-освітнього руху за доби Центральної Ради / Центральна Рада і український державотворчий процес (до 80-річчя створення Центральної Ради): Матеріали наук. конф., 20 березня 1997 р. НАН України, Ін-т історії України. Київ, 1997. Ч. 2. С. 272–280.
10. Адамський В. Р. «Просвіти» Поділля в добу Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918 рр.): Дослідження. Документи. Матеріали. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А., 2018. 478 с.
11. Лозовий В. С. Поширення просвітницьких осередків в українському селі в період Центральної Ради (1917 р.). Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. / гол. ред. кол.: П. Т. Тронько. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. Т. 7: мат. третього круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII-на початку XXI ст.». С. 3–11.
12. Державний архів Київської області. Ф. 1. Опис 398. Спр. 8. 17 арк.
13. Вісник товариства «Просвіта» (Катеринослав). 1917. № 12.
14. Вісті з Української Центральної Ради (Київ). 1917. № 10.
15. Нова Рада. (Київ). 1917. 1 жовтня.
16. Нова Рада. (Київ). 1917. 8 жовтня.
17. Нова Рада. (Київ). 1918. 25 квітня.
18. Нова Рада. (Київ). 1917. 26 червня.
19. Нова Рада. (Київ). 1917. 2 липня.
20. Нова рада. (Київ). 1917. 22 липня.
21. Нова рада. (Київ). 1917. 26 вересня.
22. Нова рада. (Київ). 1917. 7 липня.

23. Нова рада. (Київ). 1917. 21 вересня.
24. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. Ф. 166. Опис 1. Спр. 6. 109 арк.
25. Нова рада. (Київ). 1917. 18 листопада.
26. Народна воля (Київ). 1917. 1 листопада
27. ДАКО. Ф. 1. Опис 398. Спр. 7. 64 арк.
28. Нова рада. (Київ). 1917. 28 квітня.
29. ДАКО. Ф. 1. Опис 1. Спр. 201. 163 арк.
30. Союз (Умань). 1918. 12 квітня.
31. Звенигородська думка. (Звенигородка). 1918. 22 березня.

Dudnyk O.V. EDUCATIONAL MOVEMENT IN THE SOUTHERN COUNTIES OF KYIV PROVINCE DURING THE UKRAINIAN CENTRAL RADA

The events of the Ukrainian Revolution of 1917–1921 contributed to the establishment of educational organizations, whose main task was to provide various assistance to the population in cultural and educational affairs. The article examines the formation of “Prosvita” societies, their number in the southern counties of Kyiv province i.e. Uman, Zvenigorod, Lypovets, Tarashcha, Skvyra. The southern lands of Kyiv region served as a cradle in the formation of the Ukrainian national liberation movement in the historical destiny of Ukraine. The article focuses on the era of the Central Council taking into consideration the importance of the implemented projects.

Based on archival documents and periodicals, it was found that organizational measures to revive the educational movement in the south of Kyiv province had been initiated immediately after the change of political regime. The main attention of “Prosvita” in the region was paid to works in Ukrainian villages. The publication finds that educational organizations in the region began to emerge due to popular initiative, primarily manifestations of organizational efforts of nationally oriented local intelligentsia (teachers, officials) and rural youth. Well-known public figures provided practical assistance in the development of the educational movement. The cultural and educational work of educational societies in the province was especially intensified after the proclamation of the First Universal of the Central Rada and the All-Ukrainian Congress of Societies (June 1917). It was stated that “Prosvitas” were the only structures that carried out active work among the population, their activities were focused on the cultural and educational level in most villages of the southern counties of the Kyiv province. One of the main tasks facing the educators was to open their book collections or reading libraries, purchase literature and periodicals, organize courses in Ukrainian studies, disseminate educational knowledge among the population, i.e. everything that could help awaken the national consciousness of Ukrainians in the region. Financial assistance to the educators of the region was provided by local authorities and governments, and individual citizens.

Key words: “Prosvita”, southern counties, Kyiv province, cultural and educational policy, Central Rada.